

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۸/۰۲

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

تأثیر فعالیت های پرورشی بر روند تعلیم و تربیت

محمد حسین موذنی زواره^۱

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، مرکز آموزش عالی دکتر آیت اصفهان
Mohammad.red2012@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تأثیر فعالیت های پرورشی بر روند تعلیم و تربیت انجام شد. فعالیت های پرورشی به عنوان یکی از ابزارهای اصلی سیستم آموزش و پرورش، نقش مهمی در ترکیبی مؤثر از دانش، اخلاق، ارزش ها و مهارت ها در دانش آموزان دارند. از جمله برنامه های غیر رسمی که برای تحقق چنین اهدافی در مدارس وجود دارد فعالیت های پرورشی است که نظر متخصصان بسیار را در حیطه آموزش به خود جلب کرده است. این گونه از فعالیت ها بر رشد و توانمندی دانش آموزان در همه ابعاد تکیه دارد. مهم ترین هدف فعالیت های پرورشی در مدارس این است که انگیزه ها و محرک های لازم را برای ادامه رشد و تکامل طبیعی و سالم دانش آموزان فراهم نماید. در تعریف فعالیت پرورشی باید گفت، به عنوان فعالیت هایی شناخته می شوند که به صورت داوطلبانه در محیط های آموزشی و یا خارج از محیط های آموزشی به عنوان تکمیل کننده برنامه درسی رسمی جهت تحقق پیشرفت شخصی و حرفه ای و اجتماعی دانش آموزان به کار برده می شوند. این پژوهش به شیوه مروری و با استفاده از منابع کتابخانه ای انجام شد. نتایج نشان داد شرکت در فعالیت های پرورشی برای دانش آموزان دارای مزایا و ویژگی های مثبتی خواهد بود از جمله مهم ترین آن ها عبارتند از؛ حضور منظم در مدرسه هم برای دانش آموز و هم برای مربی پرورشی جهت ادامه تحصیل و رسیدن به مراتب بالاتر آموزشی، داشتن تأثیر مثبت بر پیشرفت دانش آموزان در زمینه های شخصیتی و فردی، بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان.

کلمات کلیدی: فعالیت های پرورشی، تعلیم و تربیت، مدرسه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

آموزش و پرورش به عنوان یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های جامعه، نقش بسیار مهمی در توسعه و پیشرفت اجتماعی و اقتصادی دارد. این سیستم نه تنها وظیفه انتقال دانش و مهارت‌های علمی و فنی را بر عهده دارد، بلکه به عنوان مرکزی برای تربیت نسل جوان با اخلاقیات مثبت و توانایی‌های اجتماعی و فردی فراهم‌کننده نقش اساسی ایفا می‌کند. در این راستا، فعالیت‌های پرورشی به عنوان یکی از ابزارهای اصلی سیستم آموزش و پرورش، نقش مهمی در ترکیبی مؤثر از دانش، اخلاق، ارزش‌ها و مهارت‌ها در دانش‌آموزان دارند. یکی از مسائل مهم و چالش‌هایی که در سیستم آموزش و پرورش برای مدیران، معلمان، و دانش‌آموزان به وجود آمده است، نقش و اهمیت فعالیت‌های پرورشی و برنامه‌ریزی متناسب آنها است. در حال حاضر، بسیاری از سیاست‌گذاران و مدیران تمایل دارند تمرکز بیشتری را بر روی آموزش‌های فنی و علمی قرار دهند و از اهمیت فعالیت‌های پرورشی کاسته شود. این مساله باعث می‌شود که جنبه‌های مهمی از تربیت دانش‌آموزان، از جمله تقویت اخلاقیات، توسعه مهارت‌های اجتماعی، و کشف استعدادهای فردی در پس‌زمینه بماند.

مهم‌ترین هدف آموزش و پرورش در هر کشوری ارتقاء و بهبود دیدگاه و سطح درک و فهم افراد جامعه نسبت به زندگی است. زندگی سالم زمانی به وجود می‌آید که افراد جامعه بتوانند به فهم بهتری از زندگی دست یابند و از کوچکترین فرصت‌ها جهت رسیدن به پیشرفت در جامعه مدرن استفاده نمایند. در آموزش و پرورش امروزی از مهمترین عوامل رسیدن به پیشرفت توجه به فعالیت‌های پرورشی و فوق برنامه‌ای است که این فعالیت‌ها خارج از برنامه رسمی کلاس درس صورت می‌گیرند این فعالیت‌ها در رشد و شکوفایی دانش‌آموزان نقش و تأثیر چشمگیری دارند. کیفیت آموزش و پرورش را دانش‌آموزانی تعیین می‌کنند که استعدادهای شما مورد توجه قرار گرفته است آنان می‌دانند که زندگی دارای سازگاری مشخصی است و برای اینکه بتواند به یک جهان بینی خاص و چشم انداز کلی نسبت به جامعه و افراد داشته باشند باید بتوانم بین انسانها و جامعه و آموزش و پرورش ارتباط برقرار کنند. ممنونم دانش‌آموزان که به برقراری ارتباط با سایر افراد نمی‌پردازند و استعدادهایشان نهفته باقی می‌ماند از عزت نفس پایین و عدم توانایی کنترل پایین‌تری برخوردار هستند (Kara, 2016).

جوامع انسانی در حال حرکت به سمت مدرنیته و پیشرفت هستند. هیچ کشوری نمی‌تواند در این فرآیند استثنا باشد. اگر آموزش و پرورش بخواهد همچنان به مقوله پرورشی با دیدگاه سنتی نگاه کند و آن را فرع بر آموزش بداند، موفقیتی حاصل نمی‌شود. از جمله مهمترین نهادهای اجتماعی برای حفظ جامعه و کمک به تکامل آن و پیشرفته جامعه نهاد آموزش و پرورش است. جامعه برای رشد و تکامل خود به تحقق نیازهای اساسی خود، که مهم‌ترین آن‌ها ایجاد نظم و امنیت است به آموزش و پرورش منظم و سنجیده و کارآمد نیازمند است. زمانی که نهادهای اجتماعی که در جامعه وجود دارند از متن آموزش و پرورش بیرون آمده باشند می‌توانند نقش تکامل دهنده و سازنده در جامعه داشته باشند. آموزش و پرورش، جهت تحقق اهداف فردی و اجتماعی خود مسئولیت‌های متعددی را پذیرفته است. است و از طریق روش‌های مختلف و با استفاده از برنامه‌های رسمی و غیررسمی تلاش می‌کند در جهت تحقق اهداف تربیتی فردی و اجتماعی گام بردارد. برنامه درسی رسمی، به آن دسته از برنامه‌های فیلم آموزشی و فعالیت‌های برنامه‌های درسی رسمی گفته می‌شود که نظام آموزشی آنها را از قبل تعیین کرده و برنامه‌های مشخص و از پیش طراحی شده در قالب کتاب‌های درسی در مدارس و دانشگاه‌ها تدریس می‌شود (صادقی و بهمن آبادی، ۱۳۹۷). برنامه درسی غیر رسمی که تقریباً در تمام مدارس مشهود است کلیه فعالیت‌هایی را در بر می‌گیرد که دانش‌آموزان چه در محیط مدرسه و چه در محیط خارج از آنها را انجام می‌دهند تا از طریق آن‌ها بتوانند مهارت‌هایی را به دست آورند، نوع نگرش و نظام ارزشی خود را نسبت به جامعه تغییر بدهند و به یک دیدگاه جدید و فهمی جدید از آموزش و جامعه دست یابند (Lee, 2021 Buckley and).

از جمله برنامه‌های غیر رسمی که برای تحقق چنین اهدافی در مدارس وجود دارد فعالیت‌های پرورشی است که نظر متخصصان بسیار را در حیطه آموزش به خود جلب کرده است. این گونه از فعالیت‌ها بر رشد و توانمندی دانش‌آموزان در همه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ابعاد تکیه دارد. مهم‌ترین هدف فعالیت‌های پرورشی در مدارس این است که انگیزه‌ها و محرک‌های لازم را برای ادامه رشد و تکامل طبیعی و سالم دانش‌آموزان فراهم نماید. و زمینه به دست آوردن دانش و مهارت‌های لازم و ارزشهای مورد پسند جامعه برای بهره‌مند شدن زندگی سالم فراهم نمایند. برای تحقق چنین اهدافی می‌توان از فعالیت‌های پرورشی استفاده کرد زیرا که از طریق فعالیت‌های از پیش تعیین شده و برنامه درسی مشخص نمی‌توان به تمام این اهداف دست یافت زیرا آنان دارای محدوده مکانی و زمانی مشخص هستند. در حالی که فعالیت‌های پرورشی از آزادی عمل به ابتکار لازم برای تحقق اهداف خود بهره‌مند هستند و علاوه بر این که در محیط مدرسه می‌توان آنها را انجام داد در محیط‌های خارج از مدرسه می‌توان نیز به آنان پرداخت. فعالیت‌های پرورشی تحت تأثیر علاقه، تجربه، و قدرت ابتکار معلم و دانش‌آموزان در مدرسه هستند (Asmoro, Prayitno, 2021 and).

جایگاه آموزش و پرورش در مدارس مدرن

در عصر امروزه نقش و کارکردهای آموزش و پرورش و همچنین عوامل مرتبط با آن مانند ساختار آموزشی، دانش‌آموزان، معلمان، کتاب‌های درسی و ... مدام دگرگون می‌شود. در عصر اطلاعات و ارتباطات که عصر تغییر و تحول است و به خاطر وجود فناوری‌های جدید باعث شده که نظریه‌های جدیدی به کلاس راه یابند و این تغییر بیش از هر چیزی به محصول و کارکردهای نظام‌های آموزشی تاکید می‌کند و به همین دلیل رویکردهای نظام‌های آموزشی نیازمند تغییر و تحول هستند. برای رسیدن به این تحول بیش از هر چیز نیازمند تغییر در ساختارها، کارکردها و بهبود کیفیت آموزشی هستیم. بنابراین نظام آموزشی باید پیش از هر چیزی، تغییر در نگرش‌ها و رویکردهای خاص خود را با توجه به نیازهای جامعه و قابلیت‌هایی که دارد از ما بازسازی کند. هدف نظام‌های آموزشی برای تربیت شهروندانی باشد که مهارت‌های لازم برای زندگی اجتماعی در جهان امروز را به دست آوردن آنها باید یاد بگیرند چگونه از اطلاعات استفاده کنند. چگونه شهروندی فعال و سازنده در جامعه باشند و همچنین بیاموزند که چگونه با دیگران تعامل داشته باشند و بتوانند بر هویت فردی و ملی خود بیفزایند. و راه رسیدن به این هدف از طریق فعالیت‌های تربیتی مکمل و فوق برنامه‌ای است و نباید فقط به برنامه درسی و محتوای کتاب‌های درسی بسنده کرد (Hsu et al., 2019).

آموزش و پرورش جانشین دو مفهوم تعلیم و تربیت است بدین منظور که مربیان یا معلمان هنگام سر و کار داشتن با دانش‌آموزان دارای دو وظیفه مهم و مجزا هستند. ابتدا آموزش است که معلم باید به وسیله فرایند آموزش باید یک سری از موضوعات مشخص و مواد آموزشی خاص را به دانش‌آموزان انتقال بدهند. و دانش‌آموزان به آموختن این گونه از مواد و موضوعات می‌پردازند. پرورش به معنای بار آوردن دانش‌آموزان است. در بررسی تفاوت بین آموزش و پرورش به این امر پی برده می‌شود که آموزش تنها به انتقال یک سری از معلومات یا مواد درسی یا موضوعات مشخص به دانش‌آموزان می‌پردازد اما در خصوص پرورش تنها به انتقال اطلاعات بسنده نمی‌شود بلکه به تمام ابعاد رشد و شکوفایی دانش‌آموز نیز توجه می‌شود. بدین صورت که در امر پرورش تهذیب اخلاق و تزکیه نفس فرد مورد توجه است. در واقع آموزش با تن و جسم دانش‌آموز سر و کار دارد. اما پرورش با ذهن و روح و عقل دانش‌آموز و آدمی سر و کار دارد. آموزش و پرورش هر دو مکمل یکدیگر هستند و آموزش بدون توجه به پرورش زیاد بخش خواهد بود (Steinmann et al., 2019).

برخی‌ها معتقد هستند که امور پرورشی مقدم بر امور آموزشی است. زیرا معتقد هستند که انسان از دو بعد روانی و جسمانی تشکیل شده است زیرا آدمیت انسان به روان یا نفسانیت او بستگی دارد. این گونه از دیدگاه‌ها سبب شده است که در نظام آموزشی و فرهنگ ما حوزه تربیتی خاصی مطرح شود که به امور پرورشی می‌پردازند. معلمان به اجرای این گونه از امور پرورشی معمول شدند تا بتوانند اخلاقیات لازم را در مدارس پرورش بدهند. آموزش و پرورش به عنوان زیربنای ترین نهاد در جامعه است شرط اصلی و تردید ناپذیر توسعه می‌باشد. اساسی‌ترین نقش را در انتقال ارزش‌های حاکم بر جامعه به کودکان و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

نوجوانان بر عهده دارد. یکی از وظایف اصلی نظام تعلیم و تربیت، فراهم کردن زمینه و فرصت مناسب یادگیری به منظور رشد و شکوفایی استعدادهای گوناگون دانش آموزان است. همچنین مسئولیت ایجاد نگرش مثبت و سازنده در دانش آموزان نسبت به ارزشهای اخلاقی و اجتماعی و پایبند ساختن آنها به قیود خلاق و رفتار مطلوب و پسندیده، نیز بر عهده آموزش و پرورش است. فعالیتهای تربیتی و فوق برنامه در واقع همان فعالیتهایی هستند که به دانش آموز کمک می‌کند تا بتواند علایق اصلی خود را بشناسد و استعدادهای نهفته خود را در این زمینه پیدا کند و سعی در بالفعل نمودن این استعدادهای داشته باشد. وجود فعالیتهای پرورشی در مدارس باعث می‌شود که دانش آموزان یاد بگیرند مسئولیتهای فردا را آید آنها بر عهده بگیرند و از قرار گرفتن در موقعیتهای پرخطر که می‌تواند زندگی آنها را تهدید و دچار بحران کند معصوم سازد. از هرگونه سرمایه‌گذاری در این زمینه آنها را در واقع یک سرمایه‌گذاری اساسی محسوب می‌شود که سلامت جامعه فردا را تضمین خواهد کرد (Villarreal, 2017).

تعریف فعالیتهای پرورشی و ضرورت توجه به آن در مدارس مدرن

در تعریف فعالیت پرورشی باید گفت، به عنوان فعالیتهایی شناخته می‌شوند که به صورت داوطلبانه در محیطهای آموزشی و یا خارج از محیطهای آموزشی به عنوان تکمیل کننده برنامه درسی رسمی جهت تحقق پیشرفت شخصی و حرفه‌ای و اجتماعی دانش آموزان به کار برده می‌شوند. در تعریفی دیگر فعالیتهای پرورشی در واقع به کوششها و تلاشهایی که دانش آموزان تحت هدایت و برنامه ریزی و نظارت مربیان پرورشی خود انجام می‌دهند تا تواناییها و استعدادهای ذاتی آنان شکوفا به شود و به صورت بالفعل در آید، گفته می‌شود. دانش آموزان در این گونه از فعالیتهای شرکت می‌کنند تا بتوانند به کشف و شناسایی استعدادهای نهفته و بالقوه فردی خود بپردازند و سپس به تحکیم کردن توانمندی‌هایشان بپردازند (Hsu et al., 2019).

دانش آموزان در زمینه‌های مختلف و در تمام ابعاد با یکدیگر دارای تفاوت هستند به عنوان مثال در ابعاد مختلف جسمی مانند رعایت، قوای بدنی، ورزش و تغذیه سالم؛ عقلانی مانند توانایی تفکر، نوآوری، مهارت‌های، بینش علمی و خلاقیت؛ اجتماعی و اقتصادی، فرهنگی، اخلاقی، دینی، عاطفی، سیاسی وجود دارد. فعالیتهای پرورشی می‌تواند تمام این ابعاد را مد نظر قرار بدهد و در جهت تحقق آنها و همگام با آنها حرکت نماید. بر همین اساس اهمیت فعالیتهای پرورشی را می‌توان به جهت اهمیت و نقش این نوع برنامه‌ها در خصوص اصلاح یا رفع نواقص و برطرف کردن مشکلات برنامه‌های درسی رسمی در نظر گرفت.

فعالیتهای پرورشی به دنبال سوق دادن دانش آموزان به سوی ارزشهای اجتماعی با اجرای فعالیتهای پرورشی و تربیتی در پی پرورش هرچه بهتر و بیشتر استعدادهای افراد هستند. این فعالیتهای کمک می‌کنند تا توانمندیها و مهارت‌های دانش آموزان را روز به روز گسترش دهند و همچنین با کسب مهارت‌های زندگی زمینه و آمادگی لازم جهت حضور گسترده و فعال در نظام اجتماعی را پیدا کند تا بتواند در قید حیات برای خود و دیگران مفید و مثمر ثمر واقع بوده و اثرات مثبت و سازنده‌ای را در زندگی اجتماعی داشته باشند (Yildirim and Akar, 2021).

فعالیتهای پرورشی یا فعالیتهای تربیتی یکی از مهم‌ترین موارد است که می‌توان از آن برای ارشاد و هدایت و بالا بردن سطح یادگیری و کشف شناسایی استعدادهای پنهان دانش آموزان استفاده کرد فعالیتهای پرورشی در مواردی چون بالا بردن سطح یادگیری دانش آموزان، هویت بخشی حفظ استقلال، درونی کردن ارزشهای جامعه، آموزش قدرت نه گفتن به دانش آموزان دیگر، اجتماعی شدن به وسیله شرکت در فعالیتهای گروهی دوری کردن از تنهایی و گوشه‌نشینی تاثیرگذار است. فوق برنامه فعالیتهای فوق برنامه‌ای و پرورشی اقصیت است که این گونه فعالیتهای می‌تواند نقش بسیار مهم و موثری در رشد و تکامل شخصیت دانش آموزان داشته باشد زیرا به نظر می‌آید که در فعالیتهای پرورشی برخلاف کلاسهای آموزش رسمی، دانش آموزان بیشترین نقش را بر عهده دارند و توانایی تفکر منطقی، طبقه بندی کردن، تصمیم گیری درست حل مسئله و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ویژگی‌های زیاد دیگری که منجر به رشد توانایی یادگیری و تجربه کردن دانش آموزان می‌شود از راه فعالیتهای پرورشی یا همان فعالیتهای فوق برنامه کسب می‌شود (Steinmann et al., 2019).

اهمیت و ضرورت کاربست برنامه‌های پرورشی مدارس در تربیت و آموزش جامعه پذیری به دانش آموزان زمانی مشخص می‌شود که بدانیم این آموزش موجب ارتقای توانایی‌های روانی-اجتماعی می‌گردد و فرد را برای برخورد مؤثر با کشمکش‌ها و موقعیت‌های زندگی یاری می‌بخشد و به او کمک می‌کند تا با سایر انسانها و محیط خود، مثبت و سازگارانه ارتباط برقرار کند. بدین ترتیب، تمرین جامعه پذیری موجب تقویت و یا تغییر نگرش‌ها، ارزش‌ها و رفتار انسان می‌گردد و در نتیجه با پدید آمدن رفتارهای مثبت و سالم بسیاری از مشکلات قابل پیگیری خواهند بود. بنابراین کمک به کودکان در رشد و گسترش مهارت‌های موردنیاز برای زندگی مطلوب، ایجاد یا افزایش اعتماد به نفس در برخورد با مشکلات و همچنین کمک به آنان در رشد و تکامل عواطف و مهارت‌های لازم جهت سازگاری موفق با محیط زندگی اجتماعی مؤثر، سازنده و ضروری به نظر می‌رسد (Kara, 2016).

فواید توجه به برنامه‌های پرورشی در مدارس مدرن

پیشرفت و موفقیت آموزشی منهای پرورش منش و کمک به شکل‌گیری شخصیت متعادل انسانی امری ناقص و از درون تهی است. اجرای برنامه‌های پرورشی و غنی‌سازی برنامه‌های پرورشی دانش‌آموزان و انجام فعالیتهای فوق برنامه در مدارس مدرن امروزی ضرورتی انکارناپذیر است. هدف اصلی برنامه‌های پرورشی مدارس را می‌توان اینگونه بیان داشت: ایجاد تغییرات شایسته در دانش آموزان بطوری که با تدارک فعالیتهای مستمر و پیوسته به رشد شناختی، عاطفی، دینی، اخلاقی، جسمانی و در یک کلمه شکوفا ساختن استعدادهای خدادادی دانش‌آموزان منجر شود. برنامه‌هایی اثربخش که ابتدا آینده را تصور می‌کند و سپس آن را می‌سازد و در این زمینه بیشترین نقش را به خود دانش‌آموزان می‌دهد تا بتواند برای زندگی در شرایط جدید جامعه خود را مهیا سازند (صادقی و بهمن‌آبادی، ۱۳۹۷).

از فواید برنامه‌های پرورشی در مدارس می‌توان به رشد و تکامل شخصیت دانش‌آموزان، غنی‌سازی اوقات فراغت دانش‌آموزان و توجه به نیازهای فردی آنان و همچنین فرهنگ‌پذیری و آموزش مهارت‌های مختلف زندگی و تمرین مشارکت و شکوفایی استعدادها آنها اشاره کرد. ضمن اینکه توانایی همکاری، تصمیم‌گیری سنجیده، تفاهم، حمایت، سازماندهی، توانایی مدیریت در درگیری با افراد، توانایی مذاکره، توانایی کنار آمدن با فشارهای روحی، توانایی ابراز وجود، توانایی روشن ساختن ارزش‌های اعتقادی، توانایی پرهیز از خطر فواید اجرای برنامه‌های پرورشی مناسب در جهت بهبود جامعه‌پذیری دانش‌آموزان می‌باشد. در ادامه بررسی آثار و نتایج مطلوب و مورد پسند برنامه‌های پرورشی در مدارس مدرن می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد (and Akar, 2021 Yildirim):

الف) حضور منظم در مدرسه هم برای دانش‌آموز و هم برای مربی پرورشی جهت ادامه تحصیل و رسیدن به مراتب بالاتر آموزشی (Sahin, 2018)

ب) داشتن تأثیر مثبت بر پیشرفت دانش‌آموزان در زمینه‌های شخصیتی و فردی.

ج) بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان.

د) پرورش روحیه همکاری و رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان

ه) برطرف کردن نارسایی‌های موجود در برنامه‌های درسی.

و) رشد و شکوفایی استعدادها و همچنین توجه به نیازها و علایق متفاوت دانش‌آموزان

ز) پرورش توانایی‌های فردی دانش‌آموزان در زمینه نوآوری و خلاقیت آنان.

ک) دگرگون ساختن محیط آموزشی و تبدیل آن به محیط پر نشاط و پویا.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- ل) غنی سازی برنامه‌های آموزشی و پرورشی به منظور تعمیق یادگیری دانش آموزان.
م) آماده کردن دانش آموزان برای ایفای نقش مناسب در فعالیت‌های پرورشی مدرسه.
ش) ایجاد نگرش مثبت در دانش آموزان نسبت به مدرسه و کمک به تحقق اهداف اخلاقی و دینی امور پرورشی در مدرسه.
عوامل متعددی بر افزایش انگیزه شغلی مربیان پرورشی جهت تحقق اهداف پرورشی وجود دارد که برخی از آنها عبارتند از:
الف) ارزشیابی دقیق و مستمر از نحوه عملکرد مربیان پرورشی
ب) فراهم ساختن زمینه توسعه شغلی و غنای حرفه‌ای مربیان
ج) تصویر و تدوین اهداف پرورشی روشن و متعالی.
د) فراهم کردن وضعیت و شرایط مطلوب جهت تحقق اهداف و ایجاد زمینه مناسب برای کار پرورشی
ه) برقراری نظم صحیح و عادلانه و داشتن برنامه مشخص جهت انجام فعالیت‌های پرورشی.
و) تشویق و حمایت از مربیان پرورشی در جهت انجام هر چه بهتر فعالیت‌ها
ز) بالا بردن حرمت اجتماعی آنان در جامعه
ک) مورد حمایت واقع شدن از طرف وزارت آموزش و پرورش و تأمین امکانات مادی و رفاهی برای آنان
ل) همکاری والدین با مربیان پرورشی در انجام هر چه بهتر فعالیت‌های پرورشی.

فعالیت‌های پرورشی قابل اجرا توسط مربیان پرورشی در مدارس مدرن

جوامع انسانی در حال حرکت به سمت مدرنیته و پیشرفت هستند. هیچ کشوری نمی‌تواند در این فرآیند استثنا باشد. اگر آموزش و پرورش بخواهد همچنان به مقوله پرورشی با دیدگاه سنتی نگاه کند و آن را فرع بر آموزش بداند، موفقیتی حاصل نمی‌شود. حضور دانش آموزان در برنامه‌های پرورشی ضمن اینکه آن‌ها را به طور سالم سرگرم می‌کند باعث می‌شود استعدادها و هنری و اجتماعی آن‌ها شکوفا و شناسایی شود. از جمله فعالیت‌های پرورشی قابل اجرا در مدارس مدرن می‌توان به نمونه‌های زیر اشاره کرد: (Prayitno, 2021 Asmoro and)

- ۱- تشکیل گروه‌های تئاتر، سرود و موسیقی که در ساعات عصر و پنج شنبه در مدارس تمرین کنند و در مناسبت‌های مذهبی و یا ملی و جهانی برنامه خود را در حضور دیگر دانش آموزان و والدین اجرا کنند.
- ۲- تشکیل گروه‌هایی که فعالیت‌های نویسندگی مثل روزنامه دیواری، داستان نویسی، شعر، مقاله، طنز و... را انجام دهند.
- ۳- انجام فعالیت‌های ورزشی با حضور دبیران ورزش در مدارس در روزهای پنج شنبه یا در بعد از ظهرها
- ۴- برنامه‌های اردویی در طبیعت در روزهای پنج شنبه و جمعه می‌تواند درس‌های بسیاری برای دانش آموزان داشته باشد. (مواجهه صحیح با طبیعت، همکاری و تعاون، استقلال ...)
- ۵- بازدیدهای علمی و فنی به خصوص برای هنرستانی‌ها در طول هفته
- ۶- برگزاری کلاس‌های هنری مثل نقاشی و خطاطی و مجسمه سازی در بعداز ظهرها و روزهای آخر هفته
- ۷- اختصاص یک ساعت در هرروز به اجرای برنامه‌های پرورشی در مدارس باعث تنوع و روحیه بخشی به دانش آموزان و معلمان می‌شود. (ساعات تدریس می‌تواند اندکی خلاصه‌تر شود تا برای زنگ پرورشی فرصت فراهم گردد)
- ۸- دعوت از گروه‌های هنری دیگر مدارس و یا خارج از مدرسه
- ۹- دعوت از صاحب نظران خوش فکر عرصه علوم تربیتی و مشلوره به دبیرستان‌ها و سخنرانی و پرسش و پاسخ در بین دانش آموزان (Nghia, 2017).

به گفته محققین مختلف اگر بخواهیم دانش آموزان از شرکت در برنامه‌های پرورشی استقبال کنند و برنامه‌های پرورشی در آن‌ها اثر کرده و تحول شخصیتی ایجاد کند و به شهروند مسئول شدن آن‌ها در آینده کمک کند، بایستی (Shaffer, 2019):

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اولاً بودجه لازم به این فعالیتها اختصاص یابد.
ثانیاً به کار گیری مربیان پرورشی زبده و کافی بسیار ضروری است.
ثالثاً برنامه‌های پرورشی باید به روز و مدرن بوده و با برنامه ریزی دقیق و جدیت اجرا شوند.
رابعاً اهمیت امور پرورشی کمتر از آموزشی نباشد.

رابطه فعالیت‌های پرورشی و تربیت اجتماعی دانش آموزان

یادگیری فرآیند اجتماعی است و فعالیت‌های فوق برنامه و پرورشی تأثیر زیادی در شکل‌گیری شخصیت دانش آموزان دارد؛ مدرسه به تنهایی یکی از وسایل تربیت فرد است و کار آن باید با تأثیر عوامل اجتماعی و نهادهای مرتبط با اجتماعی شدن فرد (خانواده، گروه، رسانه‌ها و...) تکمیل شود. ضمن تعلیم کودکان در مدارس، باید اشکال دیگر آموزش مانند مبارزه با بی سوادگی، ترویج کشاورزی، شرکت در تعاونی‌ها، آشنایی با تکنولوژی و علوم و فنون جدید و... نیز وجود داشته باشند تا از این طریق، زمینه‌های تربیت اجتماعی از تمام جهات گسترش یابد. فعالیت‌ها و برنامه‌های پرورشی در تربیت اجتماعی دانش آموزان تأثیرات فراوانی دارد. از آن جمله (Wu, 2019):

- ۱- تقویت مهارت‌های اجتماعی در قدرت سازگاری با دیگران
- ۲- هدف‌های روانی و اجتماعی تربیت اجتماعی
- ۳- تقویت روح همکاری، همدلی، نوع دوستی، گذشت، فداکاری و همزیستی
- ۴- ایجاد حسن احترام به خود، دیگران و تحمل عقاید دیگران
- ۵- شناخت اصول، قانون مندی‌ها و تبعیت از آنها در هنگام برخوردهای فردی و اجتماعی
- ۶- تقویت وجدان کاری و گسترش و عمق نظم‌پذیری اجتماعی در تمام پهنه‌های زندگی
- ۷- گسترش همیاری درسی و تحصیل از طریق گروه‌های دانش آموزی
- ۸- تمرین مشارکت جمعی، تصمیم‌گیری جمعی و مشخصه‌های آن
- ۹- رفع عوارض روانی اجتماعی در فرآیند تعاملات بین فردی مانند انزواجویی، رقابت‌های تخریب‌کننده و ترس‌های اجتماعی در انجام فعالیت‌های پرورشی دانش آموزان می‌توانند رشد اجتماعی را در خود تقویت کنند. دانش آموز می‌تواند نقش‌پذیری‌های اجتماعی و شرکت در گروه‌ها و دسته‌های ورزشی در جهت تبادل نظر و تعامل در مهارت‌های اجتماعی تمرین کند. حضور دانش آموزان در اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های چون: سرود، تئاتر و نمایش، موسیقی، انواع انجمن‌های علمی فرهنگی، هنری و نیز گروه‌های علمی بازدید از موزه‌ها، منابع طبیعی و گردش‌های علمی و اردوها نقش مهمی در تثبیت و تقویت مهارت‌های فردی و اجتماعی در آنان داشته باشد (Sahin, 2018).

بحث و نتیجه گیری

فعالیت‌های پرورشی یکی از دو رکن اصلی آموزش و پرورش می‌باشد که در سال‌های اخیر مورد توجه محققین حوزه علوم تربیتی قرار گرفته و مطالعات ویژه‌ای در رابطه با این مسئله انجام داده‌اند. عدم توجه به این امر در مدارس مدرن امروزی تبعات منفی زیادی داشته و دارد. در سنین کودکی و نوجوانی اگر اهتمام لازم در امر تربیت و پرورش شخصیتی بچه‌ها صورت نگیرد، ناهنجاری‌های رفتاری و اخلاقی به وجود می‌آید که جبران ناپذیر خواهد بود. لازم است آموزش و پرورش که متولی نظام تعلیم و تربیت کودکان کشور است، انجام این فعالیت‌های پرورشی را هرچه بیشتر در مدارس جدی بگیرد. فعالیت‌هایی که دانش‌آموزان فارغ از زمان آموزشی خود به آن می‌پردازند معمولاً جز برنامه غیر رسمی هستند فعالیت‌های پرورشی نامیده می‌شوند (Hsu et al., 2019). آموزش و پرورش مکمل یکدیگر هستند که آموزش به انتقال مفاهیم و محتوای مشخص به

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دانش آموزان می‌پردازد درحالی‌که پرورش به تمام ابعاد دانش آموز توجه می‌نماید و پرورش روح و روان دانش آموز در مرکز توجه آن قرار می‌گیرد. حضور دانش آموزان در برنامه‌های پرورشی ضمن اینکه آن‌ها را به طور سالم سرگرم می‌کند باعث می‌شود استعدادها و هنری و اجتماعی آن‌ها شکوفا و شناسایی شود. شرکت در فعالیت‌های پرورشی برای دانش آموزان دارای مزایا و ویژگی‌های مثبتی خواهد بود از جمله مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از؛ حضور منظم در مدرسه هم برای دانش آموز و هم برای مربی پرورشی جهت ادامه تحصیل و رسیدن به مراتب بالاتر آموزشی، داشتن تأثیر مثبت بر پیشرفت دانش آموزان در زمینه‌های شخصیتی و فردی، بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان. مربیان با افزایش دانش خود می‌توانند از جدیدترین فعالیت‌های پرورشی آگاهی یابند و همچنین از شیوه‌های جذب و تربیت نیروی انسانی در نظام تعلیم و تربیت کشور آگاهی یابند (مزیدی و همکاران، ۱۳۹۲).

منابع

۱. صادقی، علیرضا و بهمن آبادی، سمیه. (۱۳۹۷). شناسایی اصول و تدوین سیاست‌های کلی فعالیت‌های مکمل و فوق برنامه‌ای در مدارس و مراکز آموزش عالی ایران. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۴(۲).
۲. مزیدی، ایران‌پور، ماه‌منیر و خوشبخت. (۱۳۹۲). آسیب شناسی فعالیت‌های پرورشی و امور تربیتی از دیدگاه مربیان پرورشی مقاطع مختلف تحصیلی. اسلام و پژوهش‌های تربیتی، ۹(۵)، ۱۲۸-۱۴۹.
3. Asmoro, S. P., & Prayitno, B. A. (2021). Empowering scientific thinking skills of students with different scientific activity types through guided inquiry. *International Journal of Instruction*, 14(1), 947-962.
4. Buckley, P., & Lee, P. (2021). The impact of extra-curricular activity on the student experience. *Active Learning in Higher Education*, 22(1), 37-48.
5. Hsu, H. Y., Lee, K., Bentley, J., & Acosta, S. (2019). Investigating the Role of School-Based Extracurricular Activity Participation in Adolescents' Learning Outcomes: A Propensity Score Method. *Journal of Education and Learning*, 8(4), 8-17.
6. Kara, Ö. T. (2016). Views of Turkish Teachers on Extracurricular Activities at Secondary Schools. *Acta Didactica Napocensia*, 9(4), 1-14.
7. Nghia, T. L. H. (2017). Developing generic skills for students via extra-curricular activities in Vietnamese universities: Practices and influential factors. *Journal of Teaching and Learning for Graduate Employability*, 8(1), 22-39.
8. Sahin, M. (2018). Examination of the Level of Participation of Secondary School Students in Extracurricular Sports Activities [Burdur Example]. *Asian Journal of Education and Training*, 4(3), 176-181.
9. Shaffer, M. L. (2019). Impacting student motivation: Reasons for not eliminating extracurricular activities. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 90(7), 8-14.
10. Steinmann, I., Strietholt, R., & Caro, D. (2019). Participation in extracurricular activities and student achievement: Evidence from German all-day schools. *School Effectiveness and School Improvement*, 30(2), 155-176.
11. Villarreal, V. (2017). Differences in Extracurricular Activity Participation Intensity among Middle School Students: Implications for Hispanic Youths. *Journal of At-Risk Issues*, 20(1), 17-26.
12. Wu, Melissa. (2019). School Culture and Its Effect on Extracurricular Participation in Hong Kong. *International Journal of Education Policy and Leadership*, vol. 15, no. 8.
13. Yildirim Tasti, O., & Akar, H. (2021). Promoting Climate-Friendly Actions of High School Students: A Case from Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 92, 335-358.